

IN DIOSCORIDIS

ANAZARBEI DE MEDICA
MATERIA LIBROS QVINQVE

ENARRATIONES ERVDITISSIMAE

DOCTORIS AMATI LVSITANI MEDICI

AC PHILOSOPHI CELEBERRIMI,

quibus non solum Officinarum Seplasia-

rius, sed bonarum etiam literarum stu-

diosis utilitas adfertur, quum pas-

sim simplicia Græce, Latine,

Italice, Hispanice, Germa-

nice; & Gallice pro-

ponantur.

Cum Privilegio Illustriss. Senatus Veneti ad decennium.

VENETIIS. M D LIII.

Enarratio. 51.

TALVS os pedis est, quod cruri inferitur, & illud multi, cauillham alii uero os balistæ appellant, falso multi eum malleolum nominant.

Talus à malleolo differt.

De Cornu cerui.

Græce, ἰλφου κέρασ: Latine, cornu ceruinum: Hispanice, cuerno de ciervo, punta de ciervo: Italice, corno de ceruo: Gallice, corne de cerf.

Enarratio. 52.

CORNV cerui, præter tam multa ad quæ crematum Dioscorides ualere tradit, hodie contra puerorum uermes passim datur, tum per se, tum quoq; admixtum semini santonico, cum aqua portulacæ, uel decocto coriandri, ubi præsertim febris fuerit complicata, secus autem cum uino aut melle. De osse porro cordis ceruini quid in præsentem dicemus, quum præstantissimum antidotum contra uenenum & febres pestilentes sit; eius tamen loco pigmentariū os bubulum tradant, subtile & flexibile, quod ex capite bouis extrahunt, ut apud Venetos plerunq; id fieri percepi: plectendi merito balatrones isti sunt, omnium rerum peruersores, qui quum falsa & adulterina omnia reddāt, nigrum pro albo uendentes, sic in hoc osse, quod facillime, & paucis nūmis emere poterant, ne absq; fraude prætereāt, mores suos exercent. Cæterū de cornu monocerotis, id est animalis, unicornis dicti, nōnulla in præsentem dicemus, quū cornu hoc exoticum & pretiosissimum sit, & contra quoduis uenenum efficax antidotum. Depinxit autem Plinius monocerotem, ferocissimum animal, libro octauo capite. 21. sic dicens; *Asperrimam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media frōte, cubitorum duum eminente, hanc feram uiuam negant capi.* Hæc Plinius; qui de illius cornu uiribus nihil quicq; memoriæ tradidit; At Albertus Magnus, libro. 22. de Animalibus, monocerotem ab unicornu differentem facere uidetur, cui utpote erranti non accedimus, quia monoceros animal, unicornis, ut eius indicat etymon dicatur: sed rhinoceros animal, omnium consensu, differens ab unicorne est, quod anno quintodecimo supra millesimum quingentesimum, uniuersa Olyssipona, magno omnium applausu uidit, nō nisi ex India ad Emanuelem regem inuestissimū Lusitanorum aduectum, & illud postea cum nonnullis elephantibus, potentissimus rex ille ad summum pontificem, tanquam spectaculū admirandum misit, sed naufragio prope Massiliam amissa nauis, in mari ferra perit, cuius corium ad Franciscum Regem Galliarum ut rem uisu di-

Cornu ceruini.

Os cordis ceruini.

Unicorniū efficax antidotum.

gnâ accolæ attulere. Erat enim bellua hæc, figura & magnitudine bouis, latior tamen, mitis omnino, quæ cõchis quibusdam uariegatis per uniuersum corpus uestiebatur. Nam supra nares cornu semicubitale, carneam referens substantiam habebat, unde rhinocerontis nomen illi inditum est, animal in uniuersum à monocerote, unicornem dicto differens. Quale uero animal hoc unicornis sit, præter ea quæ ex Plinio accepimus, nihil quicquam habemus; nec Lusitani nostri qui interiora Indiæ penetrarunt, de animali hoc aliquid nobis referre norunt; fatentur tamen apud Indiæ reges, cornu unicornis, siue monocerotis, in maximo esse pretio, imò Medici Lusitani nostri, qui diu apud Indos artē medicam exercuerunt, & ad nos reuersi sunt, dicere solent, nullum apud Indos ualidius aut potentius antidotū, cõtra uenenum & febres pestilentiales reperiri hoc cornu unicornis; de quo & nos cum pluribus celeberrimis medicis, tam Hispaniæ quàm Italiæ, sententiam ferre possumus, quum illius scobem, scriptuli quantitate, in oleo contra epotum arsenicum dederimus, & per uomitum totum reiectum fuerit, & æger liber, & ab orci faucibus ereptus manserit. Datur quoq; in aquæ naphæ pro irritando uomitu, non minus in aqua nenupharis contra pestem, ueluti in aqua acetosæ, uel quauis alia frigida, pueris uermibus uexatis in aqua graminis, uel uino, aut præsentē febre, in aqua portulacæ, aut aqua decoctionis coriandri, trium granorum hordei pondere, certo datur iuuamento: complet autem opus suum plerunq; uomitu, aliquando sudore, nonnunquam uero secessu. Hodie uero in ærario diui Marci Venetiis duo reconduntur cornua brachiali crassitudine, longitudine bicubitali pretii inæstimabilis, quæ semel in anno; Ascensionis die, cum pluribus & uariis pretiosissimis rebus, omnibus palam ostenduntur. Eligendus uero est in isto cornu color niger, uel saltem subcineritius. Item curandum ne nimis uetus cornu sit, quum dubio procul uires suas senio confectum amittat, ut de metallis quoq; uetustis Galenus libro primo de Compositione medicamentorum secundum locos innuit. Caueto tamen in eius electione, ne decipiāmini, quum multi ex calce & aliis uariis rebus, mixturam, ad formā cornu redactam, pro cornu monocerotis monstrent; alii uero balenæ os pro eo uendant; Nec aures præbeatis illis, qui quū cornu unicornis esse probare nituntur, in aquā ramentum, aut scobem infundunt, quam illico sudare, aut in ebullitionem uenire dicunt, quum illud ex quacunq; ossis scobe in aqua infusa, euenire percipere possitis, ut in ebore experiri poteritis. Dignoscetis igitur uerū unicornis cornu hoc pacto: duos apprehendetis catulos, uel pullos, quibus uenenum aliquod in aqua uel uino dabit. Alteri quorum scobem siue ramentum illius cornu, quod experiri uolueritis, æquali uel maiori pondere, ueneni illius quod antea dederatis: alteri uero non dabit; Si uero cornu uerum & legitimum fuerit, ac ueri unicornis, dubio procul, catulus uel pullus

Cuius coloris cornu hoc esse debet.

Note ueri unicornis.

cui ramentum alexipharmacum dedisti, non morietur; alter uero omnino peribit: Ita enim Venetiis anno elapso periculum feci, de quodam cornu, libras duas ponderante, in duobus pullis columbinis, pro quo mercator duo millia ducatorum petebat, quibus arsenicum præbuimus, quorū unus, qui alexipharmacum non ebiberat, intra horam obiuit: alter uero qui ebiberat, quinque superuixit horis, unde iudicauimus cornu optimum & uerum esse, nam arsenicum, corrodit, cuius uenenum, pauca uel nulla antidota emēdant, imo certi eramus, si homini datum esset, quōd liber euafisset quū patientiores uias habeat, per quas extrudi uenenum, aut uomitu, aut secessu, aut sudore possit. Ab hoc uero experimento, Magnificus Bartholomæus Panciaticus, nobilis Florentinorum mercator, Florentiam cornu hoc, ut illustissimo Duci, tanquam rem pretiosissimam, ac raram indicaret, secum adduxit, cui cōsului, ut illic cornu, in duobus hominibus suspendio paratis, experiretur. Cæterum, fertur, quum inopia aquarum, ad paucos amnes feræ in confinibus Indiæ se congregent, earum nullam prius ebibere uelle, quousque unicornis aquas, suo cornu è uenenatis salubres attingendo reddat, unde argumentum desumptum est, contra uenena ualere.

Bartholomæus Panciaticus.

De Eruca animali.

Græce, ἑρμμη: Latine, eruca, bruchus: Hispanice, Italice, bruchi.

Enarratio 53.

ERUCA, uermis dirus olera erodens est, de quo Plinius libro undecimo, capite trigessimoprimum breuiter sed confuse locutus fuit, quæ ex Aristotele mutuatus est, libro quinto de Natura animalium, capite decimono, & ea de causa Aristotelem in præsentem adducamus, qui clare ut solet, ita loquitur: Nascuntur papiliones ex erucis, erucæ ex uirentibus foliis maximeque ex brassica: primum minus quid milio consistit in folio, mox uermiculi inde contrahuntur & accrescunt, tum intra triduum eruculæ afformantur, quæ auctæ motu cessant, suaque forma immutantur, appellanturque tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris: duro intactæ putamine sunt, ad ratum mobiles, meatibus araneosis obductæ, non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possident, longo post tempore, putamine abrupto euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus: itaque primū dum erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittunt, at uero cum in aurelias dictas transierint, nihil uel gustant, uel excernunt & subdit: Fit ex quodam uerme grandiore, qui ueluti cornua gemina protendit, sui generis est, primum toto immutato, eruca, deinde quæ bombyx appellatur, ex quo necydalus, in ualidam, quæ uaria formarum successio in semestri tem

Eruca uermis.